

Mehmet Fatih ASLAN *

Hikmet-i İctimâîyye'ye Dair

CEM'İYÂT-I BEŞERİYYE NASIL MUHÂFAZA-İ HAYÂT EDER? **

ÖZ

Sosyoloji, Geç Dönem Osmanlı'da çözülmekte olan bir milletin bir arada nasıl tutulabileceği ve dağılmakta olan bir devletin nasıl eski gücüne kavuşabileceği sorularına cevap ararken ortaya çıkmıştır. Batı'da sosyal sorunlara çözüm arayan sosyolojinin Osmanlı'da böyle bir misyonunun olması, sosyolojinin Osmanlı'da hatta Cumhuriyet'in ilk yıllarında siyasi ve ideolojik meşrulaştırma aracı olarak kullanılmasına sebebiyet verir. Özellikle Jön Türkler içerisindeki merkezîyetçi ve adem-i merkezîyetçi, taraflar iki farklı sosyoloji ekolünün teşekkülünde önemli bir yere sahiptir. Türk sosyolojisi literatüründe genel bir kabulle Ziya Gökalp ve Prens Sabahattin ekollerinin kıyaslanmasıyla başlatılan bir Türk sosyoloji tarihi anlayışı vardır. Osmanlı'daki ilk dönem sosyolojik metinlere yeterince vakıf olunmaması sosyolojinin Gökalp öncesi serüvenine ışık tutmakta zorlanılmasına sebep olur. Siyasetin dışında sosyal meseleler ve toplum üzerine düşünen metinlere rastlamak da mümkündür. “*Cem'iyât-ı Beşerîyye Nasıl Muhâfaza-i Hayât Eder?*” Osmanlı'daki ilk sosyolojik metinlerden biri olarak, sosyal yapı üzerine eğilmesiyle bu metinlere örnek gösterilebilir. İnsan topluluklarının varlıklarını nasıl devam ettirebileceği sorusuna cevap arayan Hakkı Behiç imzasıyla *Musavver Muhit* dergisinde çıkan yazı, sosyoloji literatüründe katkı sunabilecek niteliğe sahiptir. İki sayı halinde çıkan yazının her iki kısmı da Arap alfabesinden günümüz Latin alfabesine aktarılmıştır. Metnin orijinal haliyle kalması ve yazarın üslubuna müdahale etmemek adına metin üzerinde günümüz Türkçesine dair değişiklikler yapılmamış, metindeki bazı kısımlara “çevirenin notu

* Arş. Gör., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, mfatih.aslan@beun.edu.tr.

** Hakkı Behiç, *Musavver Muhit*, İstanbul, 15 Kanun-ı Sâni 1324 cilt 1, número 12, s. 188-190.

(ç.n.)” ibaresiyle açıklamalar eklenmiştir. Bu ibareler metni çevirene aittir. Metnin kolay okunabilmesi için küçük bir lügat hazırlanarak metin sonuna eklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cem'iyat-ı beşeriyye, Hakkı Behiç, Osmanlı'da sosyoloji, ilk sosyolojik metinler, Türk Sosyoloji Tarihi

ABSTRACT

Sociology has emerged when answering the questions of how a nation that is being dissolved in the Late Ottoman Empire can be kept together and how a disintegrating state can regain its former power. The fact that sociology looking for a solution to social problems in the West has such a mission in the Ottoman Empire causes the use of sociology as a tool for political and ideological legitimization in the Ottoman and even in the early years of the Republic. Especially the decentralized and decentralized in the Young Turks, the parties have an important place in the formation of two different schools of sociology. In the Turkish sociology literature, there is a general understanding of Turkish sociology initiated by comparing the schools of Ziya Gökalp and Prince Sabahattin with a general acceptance. Insufficient knowledge of the early sociological texts in the Ottoman Empire causes difficulties in shedding light on the pre-Gökalp adventure of sociology. Apart from politics, it is also possible to come across texts that reflect on social issues and society. “How Cem'iyât-ı Beşeriyye Conserves-i Hayât?” As one of the first sociological texts in the Ottoman Empire, these texts can be shown as an example by leaning on the social structure. The article, published in the journal Musavver Muhit with the signature of Hakkı Behiç, who is looking for an answer to the question of how human communities can survive, has the quality to contribute to the sociology literature. Both parts of the article, which was published in two numbers, were transferred from the Arabic alphabet to the Latin alphabet of today. In order to keep the text in its original form and not to interfere with the style of the author, no changes have been made on the text of today's Turkish, and some parts of the text have been added with the phrase “translator's note (ç.n.)”. These phrases belong to the translator of the text. A small dictionary was prepared and added to the end of the text for easy reading of the text.

Keywords: Cem'iyat-ı Beşeriyye, Hakkı Behiç, Sociology in the Ottoman Empire, First Sociological Texts, History of Turkish Sociology

Giriş

Sosyoloji'nin, kendisini felsefeden ayırarak müstakil bir bilim dalı halini alması 19. yüzyılda Auguste Comte ile başlar. Doğa bilimlerinden mülhem bir toplum bilimi oluşturma çabasıyla başlayan süreçte Auguste Comte bu yeni bilime ilk olarak sosyal-fizik ismini verir. Daha sonra 1839'da ilk kez sosyoloji terimini kullanan Auguste Comte, bu yeni bilimin isim babası olarak tarihe geçer. 19. yüzyılın ilk yarısında sosyoloji bilimi ortaya çıkar fakat sosyolojinin kurumsallaşması ve çerçevesinin çizilmesi 19. yüzyılın sonunu bulur. Emile Durkheim ile birlikte bu yeni bilimin yöntemi ve araştırma alanı daha fazla belirginleşir. 1902'de atandığı Sorbonne Üniversitesi Felsefe kürsüsünde sosyoloji dersleri vermeye başlar ve

nihayet 1913'de felsefe kürsüsünden ayrı olarak "sosyoloji kürsüsü"nü kurarak sosyolojinin ilk kez bir üniversitede müstakil bir kürsü olmasını sağlar. Bu sürece kadar toplum felsefesi ile içkin bir şekilde bulunan sosyoloji bu tarihten sonra okullarda ayrı bir ders olarak okutulur.

Dünya'daki ilk sosyoloji kürsüsü 1913'te Durkheim tarafından Fransa'da, ikinci kürsü ise kısa bir süre sonra o günkü ismi Dâru'l-Funûn olan İstanbul Üniversitesi'nde Ziya Gökalp tarafından 1914'te kurulur. Sosyoloji'nin kurumsal tarihi bu şekildeyken üniversiteler dışındaki gelişimi Fransa ve Osmanlı arasında benzer şekilde mi gelişmiştir tam olarak bilinmez. İstanbul Üniversitesi'nde okutulmadan önce de Osmanlı'da sosyolojiye dair yazılar yayımlanır. 1908'de Osmanlı'daki ilk sosyal bilim/sosyoloji dergisi olan *Ulûm-u İktisâdiye ve İctimâiye Mecmuası* çıkmaya başlar. Osmanlı'da ilk sosyolojik metinlerin ne zaman görülmeye başladığı ve nasıl gelişim gösterdiği tam olarak bilinmemektedir. Bunun nedeni -bizce- Osmanlı'daki sosyolojik metinlere yeterince vakıf olunmaması ya da konunun yeterince ilgi görmemesidir. Metinlerin Arap harfli olması da dönemin araştırmacılar tarafından incelenmesini zorlaştırır. Sosyolojinin Geç Dönem Osmanlı'da, Fransız sosyolojisinin etkisinde gelişim gösterdiği genel kabuldür. Fransız sosyolojisinden muhakkak etkilenilmiştir fakat yine de sosyolojinin Osmanlı'daki Gökalp öncesi serüveni henüz netlik kazanmamıştır. Bu sürecin daha iyi anlaşılabilmesi Osmanlı'daki sosyolojik metinlerin incelenmesi ve ilk sosyolojik metinlere ulaşılabilmesi ile mümkün olabilir. Yapılan bu çevirinin sosyoloji literatürüne bu bağlamda küçük de olsa bir katkı vereceği düşünülmektedir.

Hakkı Behiç imzasıyla çıkan makale serisinde insan topluluklarının, genel anlamda toplumların, varlıklarını nasıl devam ettirebileceğine dair sosyolojik analiz yapılır. Yazının başında Sosyoloji'nin bu konuda belirlediği kaideleri inceleyeceğini söyleyen yazarın sosyoloji vurgusu o dönem açısından dikkat çekici bir durumdur. Zira sosyolojinin o dönemdeki seyri siyasetle yakından ilgiliyken daha doğrusu sosyoloji o dönemde savunulan siyasi sistemleri ve ideolojileri meşrulaştırmada ve bilimsel bir dayanak olarak kullanılırken bu yazıda siyaset dışı bir yaklaşım vardır. Hakkı Behiç toplumların varlıklarını nasıl devam ettirdiklerini, sosyoloji biliminin ışığında inceler.

Cem'iyât-ı Beşeriyye Nasıl Muhâfaza-i Hayât Eder?

-1-

Cem'iyât-ı beşeriyyenin sûret-i teşkîliyle tâkib ettiği tarîk-i terakkî şimdiye kadar pek çok münâsebetle îzah edildiği için burada buna dâir tafsilâtı bî-lüzum görerek cem'iyât-ı beşeriyyenin teşekkülünden sonra devâm-ı hayâtının nelere mütevakıf olduğunu, sosyolojinin, hikmet-i ictimâîyyenin bu hususta tâyin ettiği kavânin-i tabîyyeyi tedkîk edeceğiz.

Hey'et-i ictimâîyye bir kere vücûda geldikten sonra, onun bütün emeli, bütün mesâîsi muhâfaza-i şekil ve hayât etmeye mâtuf olur. Her doğan şey yaşamak için doğmuştur. Binâ'en-'aleyh her mevcûd-u zî-hayât için en esaslı hak, hakk-ı mevcûdiyyeti, hakk-ı hayâtı, hakk-ı bekâsıdır. Zî-hayât mevcûdattan hatta bunların

en mümtazından müteşekkil olan cem'iyetlerde bu kânun-ı tabîiden müstesnâ olan hakk-ı devam ve bekâ onların da hukûk-ı esâsiyye ve sarîhasındandır.

Her şahıs mâdem ki yaşamak için doğmuştur, elbet bütün kuvvetiyle idâme-i mevcûdiyyet etmek ister. İnsan her şeyden, bütün râbitalarından evvel ve hepsinden çok kuvvetle hayâta merbuttur. Fakat cem'iyât-ı beşeriyyenin hayâta merbûtiyeti eşhâsın revâbıt-ı hayâtiyyesinden daha kavî, daha harîsâne, hatta daha vahşiyânedir. Çünkü cem'iyât-ı beşeriyyeyi teşkil eden şey, insanların hayâta merbûtiyetlerini takviyeye gördükleri ihtiyâc, bu ihtiyâcın ifrâtıdır. İnsanlar münferiden yaşayamadıkları, yaşamaya olan ihtiyâclarının istilzâm ettiği menâfi'yi münferiden istihsâl ve te'min edemedikleri için ictimâ ettiler. Binâ'en-'aleyh cem'iyet, kendisini terkib eden efrâdın ihtirâsât-ı memzûce-i hayâtiyyesinden mütehassıl bir ihtiyâc-ı şedîd-i bekâ içinde. Hey'ât-ı ictimâiyye-i beşeriyye öyle bir canavara benzer ki hayâta sapladığı tırnaklarıyla ölünceye kadar ondan ayrılmak istemez onu hayâtından ayıranlar, o tırnakları bir anda göğüslerinde bulurlar. Misal isterseniz işte size târihin safahât-ı hûnîni...

Schopenhauer, cem'iyât-ı beşeriyyeyi müctemian yaşamak arzûsunun en bedî ve en dâhiyâne bir şekli addetmekle beraber "Devlet, hodperest-i beşerin enfes-i âsârıdır." diyor. İnsanlar menâfi'-i şahsiyyelerini daha iyi te'min etmek için hükümetler vücûda getirmişler, hey'ât-ı ictimâiyye teşkil etmişlerdir. Hodperestiye, ihtirâsât-ı hayâtiyyeye vasıta olan, bunların neticesi olarak vücûda gelen şeyde hiç süphesiz daha hodperest, daha muhteris hayâta daha çok merbût olur.

Bir hey'et-i ictimâiyyeyi bir şahsa teşbih edersek onun ahvâl-i rûhîyyesi kendisi terkib eden efrâdın ahvâl-i rûhîyyelerinden mütevellid olmakla beraber, aralarında pek büyük farklar olduğunu görürüz. Eşhâs, hasis bir menfa'at için hayâtını tehlikeye koyamaz. Hodperesttir, fakat vicdânının evâmîr-i ahlâkiyyesine de bir dereceye kadar mutâvaat eder. Riyâkârdır, fakat riyâkârlığı bâtıla hak süsü verecek vahşeti âdil gösterecek dereceye getirmez. Hayâtında, ezvâkında, menâfi'inde maddiyâta mağlub olmakla beraber mâneviyâtı da reddetmez, hâlbuki cem'iyet böyle değildir. Hey'ât-ı ictimâiyye hârice karşı bila-kayd ü şart maddî, hodperest, hasis ve yırtıcıdır. Menfa'at mevzû' bahis olduğu icbâ ederse bütün hayâtıyla onu müdâfa'a eder; yakar, yıkar, keser, harâb eder. Haksız, fakat elde edilmesi kolay bir menfa'ati meşrû' göstermek için yalan söyler, riyâkârlık eder, en sefil, en denî vahşetlere bir perde-i adâlet çeker, ne vicdânların sedâ-yı mu'âhezesine, ne maneviyâtının vesâyâ ve ihtârâtına itibâr eder. Onun nokta-i nazarı yalnız menfa'at, yalnız yaşamak, tevsî' etmek, tefavvuk etmek, kendisini terkib eden efrâda cihangîrâne bir hâkimiyet hazırlamak, onların menâfi'-i müşterekelerini en kolay, en semeredâr vesâitle tehyi'e etmektir.

Dâhile, kendisini terkib eden efrâda karşı da bî-insâf, hâkim ve şedîddir. İktisâdî, siyâsî, ahlâkî, adlî bütün mesâî-yi beşeriyyenin menâfi'-i müşterekeye tâb'i olmasını ister. Ekseriyyetin menfa'ati gayr-ı meşrû' dahi olsa ona muâriz çalışan ellere merhamet etmez; ya menâfi'-i umûmiyyeye tevcih-i mesâiye mecbûr eder; yâhud kırar, bilâ-merhamet koparır.

Târihin ihtiyar elleriyle bize takdim ettiği menâkıb-ı beşeriyyeti tedkik edersek bu hakîkati pek güzel görürüz. Asırlardan beri ne kadar doğmuş, yaşamış hey'ât-ı ictimâiyye varsa hepsini teşekkülünü tâkib eden edvâr-ı hayâtiyyesinden bir kısmını esbâb-ı muhâfaza ve devamın tehyi'esini hasr etmiş, kendisine kâfi bir yer tedârik

eylemiş, ahvâlini iktisâdiyesini tevsî' için mahrecler bulmuş, tıpkı bir şahıs gibi ihtiyâcâtını istîfâ'ya, bekâsını te'mine çalışmıştır. Ve bu esnada hiç kimseye merhamet etmemiş, hiçbir hak ve adâlet tanımamış, çalmış, gasb etmiş, yalan söylemiş, sû-i isti'mâl etmiş, komşularını aldatmış, küçükleri ezmiş, büyüklere riyâkârâne sokularak, kuvvetlerinden istifâde etmiş, bütün bunları hâkimâne bir sükûnetle, bilâ-tereddüd, bilâ-merhamet, bilâ-nedâmet yapmıştır. Mâzide böyle olduğu gibi bugün de böyledir; yarın da böyle olacaktır. Avrupalılar müstemlekât teşkîl ettikleri zaman ne yapıyorlar? Transvaal¹ niçin çiğnendi? Çinliler saçlarından duvarlara niçin asıldı? Osmanlıların zaafından asırlardan beri niçin istifâde edildi? Menfa'at varken hangi hak, hangi adâlet, hangi insaniyet, hangi medeniyet gözetildi. Cem'iyât-ı beşeriyye bunların hiçbirini tanımaz. Onun rehber-i harekâtı yalnız yaşamak, idâme-i mevcûdiyette etmek, bütün diğerlerinin zararına dahi olsa menâfi'e doğru yürümek ve reh-güzârına tesâdüf edenleri çiğnemektir!

Sosyoloji ulemâsından Nietzsche diyor ki: Hey'et-i ictimâîyye vahşiyâne bir arzû-yı hâkimiyeti hâizdir. O büyümek, tevsî' etmek, kesb-i rüchân ve tefevvuk eylemek, bunun için lazım olan esbâb ve vesâiti sâhiblerinden çalarak, onları mahv eyleyerek dahi olsa elde etmekten çekinmemek mesleğini tâkib eder ve edecektir. Bu meslek ahlâkî veya gayr-ı ahlâkî esbâbdan mütevellid değildir. Belki yaşadığı ve yaşamak sûret-i mutlakada diğerlerine fâ'ik olmak, diğerlerinden daha kuvvetli bulunmak ihtiyâcından ibâret olduğu içindir. Avrupalıların bu kadar insâniyet-perverâne ma'lûmât-ı 'ilmîyyeye bir ısrâr-ı mu'annidâne ile karşı durmaları işte bu noktadadır. Her tarafta istikbâlen gayr-ı meşrû' menâfi'i istihkâr edecek, ondan istifâdeye tenezzül etmeyecek bir hey'et-i ulviyye-i beşeriyye vücûda getireceklerinden bahsederek irtikâb ettikleri kabahati ma'zûr göstermek ister. Bu, vezâif-i uzvîyyesinden tecrid edildiği halde hayâtını muhâfaza edecek bir cism-i zî-hayât icâdi kadar buna muhâl gelir. "Cerr-i menfa'at" ibtidâi ve nâ-tamam kalmış, yâhud gitgide ifsâd edilmiş cem'iyetlerde değil, bilâ-istisnâ bütün cem'iyât-ı medeniyyenin en esaslı vezâif-i hayâtiyyesindedir. "Cerr-i menfa'at" arzû-i tefevvuk ve hâkimiyetin netîce-i tabyyesidir. Bu arzû da yaşamak arzûsundan başka bir şey değildir. Bu bir nazariye olmak itibâriyle yeni bile olsa bir hakikat olmak itibâriyle pek eskidir. El verir ki insanlar bunu itirâf için kendilerine karşı biraz daha hak-şinâs olsunlar...

İşte bu îzâh ettiğimiz ihtiyâc, ihtiyâc-ı bekâ, cem'iyât-ı medeniyyeyi muhâfaza-i hayâta sevk etmektedir. Hayâtını muhâfaza için cem'iyât-ı beşeriyyeye her türlü kavâid-i ahlâkiyyeyi zîr ü zeber ederek, her türlü icrâat-ı vahşiyâne ve müfterisâneyi tecvîz eyleyerek ihtiyâc-ı bekâsını te'min eder. Cem'iyât-ı medeniyye evvela muhâfaza-i hayât için sairlerine karşı merhametsiz, vicdansız ahlaksız bir iftirâs-ı medîd ile menâfi'ini te'min ve müdâfa'a eder.

Fakat bir hey'et-i ictimâîyyenin kesb-i kemâl etmesi, idâme-i mevcûdiyette eylemesi yalnız zulüm ve vahşetle birçok hukûk-ı ecnebiyyeyi gasb ederek birçok arâziye istîlâ eyleyerek tevsî' etmekle mümkün olamaz. Hey'et-i ictimâîyye eşhâsın vücûdu gibidir. Bu vücûd idâme-i hayât için hâricden ba'z-ı mevâdd almaya muhtâcdır. Fakat yalnız bu onun seâmet ve sıhhatini te'min edemez. Asıl ef'âl-i uzvîyyesinin intizâm-ı cereyânı halel-dâr olmamak, buna dikkat etmek lâzımdır. İşte bir hey'et-i ictimâîyye-i beşeriyye de tıpkı böyledir. Onun da hayâtı, eşhâsın sıhhat ve selâmeti

¹ Afrika kıtasında kurulan ve varlığını 1857 ile 1902 yılları arasında sürdüren devlet. (ç.n.)

gibi teşkîlât-ı esâsiyyesinin halelden masûniyetine, vezâif-i hayâtiyyesinin selâmet-i cereyyânına mütevakkıftır. Makâlât-ı âtiyyede de bunları ta'yîne çalışacağız.

21 Kanun-u Evvel 1324²

Hakkı Behiç

Hikmet-i İctimâiyye

Cem'iyât-ı Beşeriyye Nasıl Muhâfaza-i Hayât Eder?***

-2-

Hey'et-i ictimâiyyeyi vücûda getiren şey beşeriyetin ihtiyâc-ı tabîiyyesidir. İnsanlar daha iyi yaşamak; daha mes'ûd ve emin bir ömr-i müsterih geçirerek tekemmülât-ı maddîyye ve manevîyyelerine çalışmak için birleşmişler, bu ihtiyâclarının sevkiyle cem'iyet teşkîl etmişler. Yâni cem'iyât-ı medeniyyenin esâsı menâfi'in iştirâkiyle vezâifin taksîmi hususlarıdır. Taksîm-i vezâif iştirâk-ı menâfi'in bir netîce-i tabîiyyesidir. Çünkü menâfi'-i müştereye masrûf olan mesâinin de menfa'at nisbetinde taksîmi zarûridir. Şu halde kânun-ı umûmî olarak denilebilir ki: Bir hey'et-i ictimâiyye muhâfaza-i mevcûdiyet edebilmek için kendisini vücûda getiren menâfi'-i müşterekenin halel-dâr olmaması iktizâ eder. Eğer bir cem'iyet dâhilinde, o cem'iyeti terkîb eden efrâdın menfa'atlerinde ihtilâf hâsıl olursa yâhud cem'iyet hâricinde bir kuvvet bu menâfi'-i müştereye ihlâle teşebbüs eder de cem'iyet buna mukâvemet edemezse o cem'iyet kemâl-i mevcûdiyetini gâib eder, galebe edecek kuvvetler elinde perîşan olur. Yâhud onun bu za'findan istifâde ile gâlip gelecek anâsır-ı cedîdenin hâkimiyeti altında yeni bir şekl-i mevcûdiyet iktisâb eder.

Sosyolog “Şir(h)el³” diyor ki:

“Bir hey'et-i ictimâiyyenin devâm-ı hayâtı iki silsile-i harekâta mütevakkıftır. Biri dâhilde iştirâk ve teâvün, diğeri hâriçte müdâfaa-i menâfi'...”

Şimdi bu esaslara göre cem'iyât-ı beşeriyyenin esbâb-ı devam ve mahfûziyetini ta'yîn edebiliriz. İştirâk-ı menâfi'-i teâvün efkâr ve âmâlin ittihâdına vâbestedir. Hiç olmazsa usûl-ı ictimâiyyede bu ittihâd mevcûd olmalıdır. Çünkü tesâdüf edilen bir hâdise-i ictimâiyye hakkında o hey'et-i beşeriyyeyi teşkîl eden efrâd ve eczânın efkâr ve âmâli muhtelif noktalara mâtuf, mütebâyin esaslara müstenid, tâkip ettikleri gâye-i muhtelif olur ise menâfi'de de iştirâk vücûd bulmaz, teâvünde de kâbil olamaz. İnsan muhâkemat-ı akliyyesinin sevk etmediği netîce için çalışabilir mi? Binâ'en-'aleyh bir cem'iyet-i beşeriyye muhâfaza-i hayât edebilmek için vahdet-i ictimâiyyeye mâlik olmalı, efrâd ve âzâsı arasında samîmî, masûn-i zeval bir râbîta-i ittihâd vücûd bulmalıdır.

Rûh-ı beşer her şeyde bir vahdet husûlüne, her şeyi bir asla ircâ imkânına çalışmaktadır. Efkarımızda hâsıl olan muhtelif intibâat ve te'sîratın tahlîliyle mâlûmatımızı terkîb ederek hiss-i intibahımızı tenbih eden ahvâl ve hâdisatı bir esâsa

²3 Ocak 1909. Hakkı Behiç, makalesinin altına bu tarihi atmıştır. Yazının dergide yayımlandığı tarih ise 28 Ocak 1909'dur.

*** Hakkı Behiç, *Musavver Muhit*, İstanbul, 5 Şubat 1324, cilt 1, número 15, s. 229-231.

³ Yazar'ın Alman filozof Friedrich Schiller'i kastettiği düşünülmektedir. (ç.n.)

rabt etmek isteriz. Niçin? Çünkü tabiat bizi buna sevk etmektedir. Asırlardan beri beşeriyetin sarf ettiği mesâfiyi tedkîk ile bugünkü gayretlerimizi de ona ilâve ederek tâkib ettiğimiz gâyeyi bir kelime ile söyler ve bütün himmetleri buna mâtuf addederiz, niçin? Çünkü her şeyde vahdet esas terakkîdir. İşte cem'iyât-ı beşeriyenin devam ve teâlîsi için de efrâdının gâye-i mesâisinde böyle bir vahdet teşekkül etmelidir. Her ferd menâfi'ini, saâdet ve istirahatini, tekâmül-i müstakbelini mensub olduğu hey'et-i ictimâîyyeye iştirâkından beklemeli, cem'iyet, efrâd ve âzâsını bir cihet-i vahdete rabt edip o vahdet üzerine mebnî bulunmalıdır.

Vahdet-i ictimâîyye kuvvetle husûle gelemes. Ahvâl-i ictimâîyyede bir küll-i mümteziç teşkîl eden akvam bu ittihâd-ı samîmîlerini hiçbir kuvvete medyûn değildirlen. Kadîm Roma imparatorluğu o büyük ve muhteşem, o cihangîr Roma, kuvvetle birçok akvâmı zîr-i hâkimiyetine toplamış, onları kendi riyâseti altında birleştirmek istemiştir. Araplar bütün cihân-ı âdemiyyeti bir merkezde merbût kılmak için kılıçlarının dehşeti önünde muâsırlarını ser-fürûya mecbur etmiştir. Fakat bu emellerin hiçbirisi tahakkuk edememiş, en cihangîrâne edvâr-ı itilâ ve istîlâyı birer devr-i inkırâz ve inkisâm tâkib etmiş, her büyük devletin birden bire parçalanarak küçük küçük hükûmâta ayrıldığı görülmüş, târihin en parlak sahâif-i muzafferiyetini ve vahdet-i ictimâîyyenin zevâliyle teşekkül eden tavâif-i mülûk⁴un beyhûde musâraatı vely etmiştir. Vahdet kuvvetle husûle gelmiş olsa idi bugün bütün cihan beşeriyeti ya bir papanın, ya bir Romanın, ya bir İskender'in yâhud bir Arap serdârının hâkimiyeti altında birleşmiş, yek-nesak, ebedî bir hükûmet-i muazzama ve mühîbe şeklinde görürdük. Vahdeti husûle getiren zamandır, tekâmüldür, münâsebâtın tevsi'idir, efkâr-ı insâniyyet-perverânenin hırs-ı hâkimiyet ve nüfûza galebesidir, menâfi'in, âmâl ve agraızın ittihâdıdır.

Bir hey'et-i ictimâîyye efrâdı birbirine ne kadar yakından nüfûz eder, birbirinin ahvâl ve âdâtına ne kadar çok temas eylerse, birbiriyle muâşeretlerini ne kadar çok karıştırırlarsa derin bir vahdet-i ictimâîyyeye doğru o kadar kuvvet ve emniyetle ilerlemiş olurlar. Efrâd birbirini anlar, birbirinin efkârı telâhuk ederek galebe eden mantık-ı mer'î ve hâkim olmaya başlar. Âdâtta evvelâ birbirini taklîd ile husûle gelen müşâbehetler yavaş yavaş i'tiyâda tahavvül edip nihâyet bir batın sonra ırsen intikâl ile te'sîs-i iştirâk eyler. Âdâtın iştirâkı vahdetin en büyük âmîllerindendir. Efrâdı bu sûretle münâsebât-ı âmîkaya girişen cem'iyetlerin müttehid bir lisânı olur. Bu da kuvvetle değil, tekâmülle vücûd bulur. Çünkü efrâd birbirine temâs ede ede ekseriyetin lisânı galebe etmeye başlar. Yâhud o cem'iyeti terkîb eden efrâdın tekellüm ettiği elsine-i muhtelifenin ihtilâtından yeni ve mükemmel bir lisân vücûd bulur. İttihâd-ı lisân da vahdet-i ictimâîyyenin mühimme-i müesserlerindendir. Bir hey'et-i ictimâîyyenin muhtelif anâsırı ahlâk ve âdât ile lisânlarıyla, dimâğlarıyla iştirâk ettikleri zaman onların evlâdına göre mâzileri de iştirâk etmiş sayılır. Mâzînin, unfe-i tarihiyyenin akdâmı ne kadar kuvvetle birbirine rabt ettiği bugün pek çok emsâliyle sâbittir. Alsas-Loren senelerinden beri Almanya'ya, Almanlara alışmamış, Fransızlara karşı beslediği derin samîmiyeti halel-dâr edememiştir. Çünkü onu her şey Fransa'ya rabt etmektedir. Orada yaşayan her ferd ecdâdının mesâisini Fransa'nın şân ve şerefinde, Fransa'nın şân ve şerefini de biraz o mesâide bulur.

⁴ Abbâsî Devleti'nin yıkılmasından sonra İslâm âleminde kurulan küçük devletler. (ç.n.)

*

* *

Vahdet-i ictimâîyyenin husûlü için buna merbûten bir de ittisâl-i ictimâîyyenin vücûdu lâzımdır. Cem'iyât-ı beşeriyyenin kânun-ı devâmı vahdet-i menâfi' ve vahdet-i efkâr ve âmâl ise bu vahdetin kânun-ı teeyyüdü de ittisâl-i ictimâîdir.

İttisâl-i ictimâî bir hey'et-i ictimâîyyeyi teşkil eden efrâd arasında hiç boşluk kalmamak, hiçbir uçurum bulunmamak, kalblerin temâsına hiçbir mâni mevcûd olmamak demektir. Efrâd-ı beşer arasına girecek hafif bir gölge bile onların hayât-ı ictimâîyyelerini sû-i te'sîr icrâ eder. İnsanlar birbirlerine ne kadar takarrüb ederlerse müşâbeheleri, vahdetleri de o kadar artar. Vahdet-i ictimâîyyenin esbâb-ı husûlünden bahs ederken efrâd ve âzânın birbirine daha yakından nüfûzu lâzımdır. Demiştîm. İşte bu nüfûza ittisâl-i ictimâî demeli. Aralarında ittisâl bulunmayan efrâddan mürekkeb hey'et-i ictimâîyye vahdetten mahrûm olur. Vahdetten mahrûm olan cem'iyât-ı beşeriyye de pâ-y-dâr olamaz.

İttisâl-i ictimâîyyeyi sosyoloji ulemâsı iki kısım olmak üzere gösteriyor. Biri ittisâl-i maddî ve uzvî, diğeri ittisâl-i manevî ve rûhî... Yâni biri fizyoloji îtibâriyle ittisâl, diğeri psikoloji îtibâriyle ittisâl...

İttisâl-i uzvî revâbıt-ı irsîyye ve münâsebât-ı zevcîyyedir. Bir hey'et-i ictimâîyye efrâdı mümkün olduğu kadar aralarında aile münâsebâtını teksir ve tevsî' etmeli, kanların ihtilâtını takviye etmelidir. Bir hey'et-i ictimâîyye efrâdına hâriciden seyelân edecek kan başka yerlerin, başka âdemlerin, başka emellerin te'sîrâtını nakleder. Bu te'sîrât efkâr ve tabâyi'de başkâlık husûlüne bâis olur. Bugün kânun-ı verâsete pek büyük ehemmiyet atfedilmektedir. Çocukların ebeveyninden aldığı hasâis-i ahlâkiyye gayr-i kâbil-i inkâr bir vüsûk ve sübût ile tecellî etmektedir. Muhtelif akvâmın, muhtelif ırkların, aşısından tevellüd edecek çocuklar bir hey'et-i ictimâîyyenin vahdet-i fikriyye ve emeliyyesine sû-i te'sîr hâsıl edebilir. Mâdem ki bu gün beşeriyyet hududlarla, siyâsî duvarlarla birbirinden ayrılmış, hükûmetler birbirine gayz ve husûmet göstermekten, gülünç cihangîrlik emellerinden ferâgat etmemiştir. Her hey'et-i ictimâîyye-i beşeriyyede hayâtını muhâfaza, devamını te'min, bekâsını tercih için kendi efrâdını birbirine takrîb ederek yabancılardan, yabancı ırkların, yabancı iklimlerin, yabancı muhitlerin te'sîrâtından uzaklaştırmalıdır. Hikmet-i ictimâîyye, hikmet-i hükûmetin îcâb ettirdiği bugünkü münâsebât-ı akvâma göre bunu söylemekten çekinmez.

İttisâl-ı rûhî, bir hey'et-i ictimâîyye içinde eslâfdan ahlâfa vâki olan intikâlât neticesi olarak kuvâ-yi fikriyye ve melekât-ı ahlâkiyyede vücûd bulan bir müşâbehet-i samîmiyyedir. Bu ittisâl-i ictimâîyyenin her devrinde edvâr-ı sâbıkaya âid âzânın yenilere delâlet edebilmesi için îfâ-yı vazîfede devamını intaç eder. Bu şiddetli muhâfazakârlıktan başka bir şey değildir. Her devrin erkânı hayât-ı şebâba o devrin fevkine çıkamayacak bir terbiye, bir hikmet vererek hey'et-i ictimâîyyenin vahdeti, şekil ve intizâmını muhâfaza edeceklerdir. Katolik ve Cizvit hey'ât-ı ruhbâniyyesi bu nev'i kânûn-ı ittisâle tamâmiyle tatbîk-i hareket ettikleri için teşkilât-ı ibtidâîyyelerine, vahdet-i ictimâîyyelerine asla hâlel getirmeyerek uzun müddet devam ve bekâlarını te'min etmişlerdir. Cem'iyât-ı rûhânîyye çok zamanlar kurt yuvasına benzemişti. Oraya her şey girebilir, fakat hiçbir şey çıkamazdı. Hârice karşı

tamâmiyle kapılarını kapamışlar, cem'iyetlerini kendilerine hasretmişler. İntizamlarını muhâfaza için şedîd ve gayr-ı kâbil-i îtiraz bir muhâfazakârlık tâkib etmişlerdi. Kezâlik Çin de buna bir misal teşkil eder. Mîlâttan bin iki yüz sene evvel cihân-ı beşeriyete ilk numûne-i bedîa-i medeniyyeti gösteren, ilk defa muntazam bir hey'et-i ictimâîyye te'sis ederek usûl-ü zirâati keşf ve tatbîk, sanâyi-i âmâliyyeyi icâd ve ihtirâ eyleyen Çin "Konfüçyus" mezhebinin ahvâl-i mâzîyyeye şekl-i kutsiyet veren kavâidine ittibâ ettiği için hep o mâzî ile yaşamış, her türlü teceddüdâtı nazar-ı hakâretle görmüş, cem'iyetlerinin şekl ve hüvviyyetini, evsâf-ı mahsûsasını da bu sâyede bugüne kadar muhâfaza etmişlerdir.

İttisâl, uzvî veya rûhî, vahdete îsâl eder esbâbdan, hem mühimlerinden add olunur cem'iyât-ı medeniyyenin muhâfaza-i hayâtı için te'sîrâtı inkâr olunamaz. Ancak ittisâl-i manevî muhâfazakârlığı şiddetle tervîç etmesinden dolayı mahzûru da dâî olabilir. Çünkü cem'iyât-ı medeniyye yaşamak için teceddüdâta muhtaçtır. Uzun müddet inkılâba uğramayan, uzun müddet hareketinden mahrûm kalan cem'iyetler yavaş yavaş yıkılmaya yüz tutar. Akvâm için ara sıra büyük inkılâbâtın verdiği tekâmül-perestâne, terakkî-perverâne yorgunluklar lâzımdır.

"Niçe" diyor ki:

"İşsizlik, yorulmaktan mütevellid uykusuzluk, geniş getirmek, mâzî ile târih ile yaşamak bir raddeye kadar muvâfık olabilir; haddini tecâvüz eder etmez sâhibini mahveder. Bir adam için böyle olduğu gibi bir kavim için, bir millet için, bir medeniyet için de böyledir."

Kezâlik hükemâ-yı garbden birinin meşhur sözüdür: "Hâtırât ile yaşamaya başlamak, ihtiyarlığın en kat'î bir delilidir." Genç adamlar, genç kavimler, genç devletler dâima istikbalde kendilerine bir gâye-i devam ve hayât teşkil edecek maksatlar bulur, ve ona doğru yürürler.

İttisâl-i uzvî de mahzurdan sâlim değildir. Çünkü sosyologlardan kısım-ı âzâmın pek fazla bed-bînâne olan mütâlaatına rağmen beşeriyet için mes'ûd bir âtiye intizâr edilmektedir. Bir gün akvâm arasındaki hududların, münâferetlerin ihtilâf-ı efkâr ve âmâlin, gayz ve husûmetlerin zevâl bulacağını neden ümîd etmeyelim? Bugünkü münâsebât-ı akvâma nazaran her hey'et-i ictimâîyyenin gâye-i âmâli diğerlerini mağlûb ederek kendisi yaşamak, kendi hayâtını her şeye tercih etmektir. Buna îtiraz etmiyorum. Fakat yarın da böyle olmayacağını düşünerek buna çalışalım. Bugünkü ahvâle nazaran, bugünkü kavânîn-i ictimâîyyeye şüphesiz herkes, her hey'et-i ictimâîyye tevfiq-i hareket etmelidir. Fakat bunda bir nispet gözetilmeli, kuvvetli olanlar kuvvetlerinin galebesine istinâd ile cem'iyât-ı beşeriyeye haksız tecâvüzler etmemeli, ederlerse bütün beşeriyet müttehiden reddetmelidir. Ensâl-i âtiyyenin tâbi olacağı te'sîrât-ı irsiyyeyi vahdet-i ictimâîyyeye isâl eden vesâit ile, bilhassa ictimâî, medeni bir terbiye ile tâdil etmek her cem'iyet için bir vazîfedir. Fakat buna hududları, duvarları kendi kendini beşeriyetin aksâm-ı sâiresinden ayırarak onlara nazar-ı husûmetle bakmak mânâsı vermemelidir. Çünkü her cem'iyetin, her hey'et-i ictimâîyyenin fevkinde bir cem'iyet, bir cem'iyet-i beşeriyeye vardır. Bir hey'et-i ictimâîyye dâhilindeki fark-ı siyasiyye ne ise cem'iyet-i beşeriyeye için de hey'ât-ı ictimâîyye de o mertebede, o hâlet-i rûhîyyede, hudud-ı salâhiyette olmalıdır.

17 Kânun-ı Sâni 1324

Hakkı Behiç

Sonuç

Hakkı Behiç yazısında, dönemin genel yaklaşımından farklı olarak Durkheim, Herbert Spencer ve Le Play'in dışında Schopenhauer, Friedrich Schiller ve Nietzsche'yi sosyolog olarak görür ve onlara atfı yapar. Toplumu, onu meydana getiren insana benzeterak toplumların da tıpkı insanlar gibi olduklarını ve varlıklarını devam ettirebilmek için belli ihtiyaçlarının olduğunu söyler. İnsanların ve toplumların varlıklarını devam ettirebilmelerinde ne gibi benzerliklerinin ve farklılıklarının olduğunu izah eder. Toplumların varlıklarını devam ettirmesi hususu aynı zamanda bir ahlak tartışmasını da beraberinde getirir. Metinde, Schopenhauer ve Nietzsche'nin toplumların varlıklarını devam ettirmek için bencil olmak zorunda kaldıkları görüşlerine yer verir. Toplumların nasıl meydana geldiğiyle alakalı bilgiler veren Behiç, insanların varlıklarını devam ettirebilmeleri için birlikte yaşama ihtiyacı hissettiğini ve devletler kurduklarını söyler. Bu durum aynı zamanda devlet/sivil toplum ayrımı konusunda Geç Dönem Osmanlı'daki düşünce ortamına ışık tutması hususunda önemlidir. İlk metinde daha çok toplumun meydana geliş şekilleri üzerinde durulurken, ikinci metinde toplumun varlığını devam ettirmesi için gerekli toplumsal ve ferdi yükümlülüklerden bahsedilir.

LUGAT

ağrâz: Maksatlar

akdâm: Ayaklar

aksâm-ı sâire: Diğer kısımlar

âmâl: Emeller, istekler

âmîk: Derin

arzû-yı hâkimiyet: Hükmetme isteği

âtî: Gelecek

âzâ: Üye

bâis olma: Sebep olma

batın: Kuşak, nesil

ba'z-ı mevâdd: Bazı maddeler, nesnelere

bedbînâne: Kötümser bir şekilde

bedî: Eşi ve benzeri olmayan

bila-kayd ü şart: Kayıtsız şartsız.

cem'iyât-ı medeniyye: Gelişmiş toplumlar

cem'iyât-ı beşeriyye: İnsan toplulukları

cereyân: Olma, vuku bulma.

cerr-i menfa'at: Çıkar sağlama
 dâhile: Bir şeyin iç yüzü, işin aslı
 dâî: Sebep
 denî: Aşağılık, âdî
 ecza: Cüzler, parçalar
 edvâr: Devirler
 elsine-i muhtelif: Farklı diller
 esbâb: Sebepler
 evâmir: Emirler
 ezvâk: Zevkler
 fâ'ik: Daha üstün
 fevkinde: Üstünde
 gâib etmek: Kaybetmek
 gayz: Öfke, hiddet
 hâiz: Sahip olma
 hâkimâne: Hükmederek
 hak-şinâs: Hak bilen, Hakkı gözeten
 halel: Bozukluk, eksiklik
 halel-dâr: Zarara uğramış, bozulmuş.
 harîsâne: Hırsla
 hasâis: Özellikler
 hâsıl etme: Meydana getirme
 hasis: Kıymetsiz, bayağı
 hasretme: Mahsus kılma
 hey'ât: Topluluklar, heyetler
 hikmet-i ictimâîyye: Sosyoloji veya toplum felsefesi
 hodperest: Kendine tapan
 ibtidâî: İlkel
 ifsâd edilmiş: Fesada uğramış, bozulmuş
 iftirâs: Avını parçalama
 ihtârât: Uyarılar, hatırlatmalar
 ihtilât: Karışma
 ihtirâ: icat etme

iktisâb etme: Edinme, kazanma
 iktizâ etmek: Gerekmek
 inkırâz: Yok olma
 inkisâm: Bölünme, parçalanma
 insâniyet-perverâne: İnsan sever (kimse)
 intaç etme: Sonuçlandırma
 intibâat: İzlenimler, görünümler
 ircâ: dönmek
 irtikâb: Kötü bir iş yapma
 îsâl etme: Ulaştırma
 istîfâ': Alma
 istihkâr: Hor görme, küçümseme
 istihsal: Üretme, meydana getirme
 istikbâlen: Gelecekte, ileride
 istîlâ: Yayılma, hükmü altına alma
 istilzam: Gerekme
 iştirâk: Ortaklık
 îtilâ: Yükselme
 îtiyâd: Alışkanlık
 ittiba: Tabi olma, uyma
 ittisâl: Birleşme, yakınlık
 kavânin-i tabîyye: Doğal kanunlar
 kavî: Güçlü
 kesb-i kemâl: Olgunluk kazanma
 kesb-i rüchân: Üstünlük kazanma
 kezâlik: Aynı şekilde
 küll-i mümtezig: Uyumlu bütünlük
 mahrec: Çıkış yeri, kapı
 makâlât-ı âtiyye: Gelecekteki makaleler.
 ma'lûmât-ı 'ilmîyye: İlmi bilgiler
 masruf: Harcama, sarf etme
 masûniyet: Korunma
 mâtuf: Meyletmiş, yönelmiş

medîd: Uzun süren
 medyûn: Borçlu
 memzuce: Karışık, karışmış
 menâfi': Menfaatler, faydalar
 menâfi' -i müştereke: Ortak menfaatler
 menâkıb: Menkıbeler, hikayeler
 mer'î: Yüyülükte olan, cârî olan
 merbût: Bağlı
 muâheze: Tenkid, kınama, azarlama
 mu'annidâne: İnatla
 muârız: Muhalefet eden
 muhâl: İmkânsız
 musâraat: Didişme, savaşıma
 mutâvaat: Boyun eğme
 muvafık: Uygun
 müctemian: Toplu olarak
 müfterisâne: Vahşice, zalimce
 mühîbe: Heybetli
 mümtaz: Seçkin, imtiyazlı
 münâferet: Nefret etme
 münâsebet: Vesile
 münferiden: Yalnız olarak
 mürekkeb: Meydana gelmiş
 müstemlekât: Sömürgeler
 müşâbehet: Benzerlik
 mütebâyin: Zıt
 mütehassıl: Meydana gelen
 mütehhidden: Birlikte
 mütevakıf: Bağlı
 mütevellid: -den doğmuş, ileri gelmiş
 müttehid: Birleşik
 nazariye: Teori, kuram
 ömr-i müsterih: Huzurlu ömür

rabt etmek: Bağlamak
rehber-i harekât: Davranış rehberi
reh-güzâr: Geçilen yol, geçit
revâbıt: Bağlar
sâlim: Korkudan emin
sarîha: Açık, aşikar, belirgin
selâmet: Güvenli, sağlıklı
semere-dâr: Verimli
serfûrû: Boyun eğme
sû-i isti'mâl: Kötüye kullanma
sû-i te'sîr: Kötü etki
sûret-i mutlaka: Mutlak surette, kesinlikle
sübût: Kesinlik
şebâb: Gençlik
şedîd: Şiddetli
tabâyi: Huylar
tâdil: Düzeltme
tafsîlât: Ayrıntı
tahavvül: Dönüşme
takarrüb: Yakınlaşma
takrîb: Yakınlaştırma
taksîm: Paylaşma
taksîm-i vezâif: İş bölümü
tarihin safahat-ı hûnini: Tarihin kanlı safhaları
ta'yîn: Belirleme
teâlî: Yükselme
teâvün: Yardımlaşma
tecviz: Uygun görme, izin verme
teyyüd: Kuvvetlenme
tefevvuk: Üstün olma
tehyie: Hazırlama, hazırlanma
tekelüm etme: Konuşma
tekemmülât: Gelişimler

teksîr: Çoğaltma
 telâhuk: Birleşme
 terviç etme: Değerini arttırma
 teşkîl: oluşturma
 tevcih-i mesâi: Zaman harcama
 tevsî': Genişleme
 ulvî: Yüce
 unfe-i tarih: Tarihin gücü, etkisi
 uzvî: Canlı, organik
 vâbeste: Bağlı
 vahdet: Birlik
 vely: Birbiri ardına gelme, ortaya çıkma
 vesâyâ: Vasiyetler
 vezâif: Vazifeler
 vüsûk: Doğruluk
 zî-hayât: Hayat sahibi, canlı
 zîr: Alt
 zîr ü zeber: Altüst

Kaynakça

- Behiç, Hakkı (1909). “Cem'iyât-ı Beşeriyye Nasıl Muhâfaza-i Hayât Eder? 1”
Musavver Muhit, 15 Kanun-ı Sâni 1324, cilt 1, número 12, İstanbul, s. 188-190.
- Behiç, Hakkı (1909). “Cem'iyât-ı Beşeriyye Nasıl Muhâfaza-i Hayât Eder? 2”
Musavver Muhit, 5 Şubat 1324, cilt 1, número 15, İstanbul, s. 229-231.
- Devellioğlu, Ferit (2008). *Lugat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Şemseddin Sâmî (2013) *Kâmûs-i Türkî*, Kapı Yayınları, İstanbul.
- www.lugatim.com, 2020.

Ekler

معاونین تحریریه سی:
ملکتیوزک و جودلریله ایتقان ایشتی مشاعر
محررتدن مرکبدر

شرائط اشترا:
ولایانده سنه لکی ۱۲۰۰، آتی آیللی ۶۵
غروشدر. ممالک اجنبیه ایچون سنه لک ۲۶،
آتی آیللی ۱۴ فراقدر.

Directeur et rédacteur en chef:
FAIK SABRI BEY

Bureaux: Rue Eski Zaphté, près
la nouvelle poste No. 2
CONSTANTINOPLE

Prix: 2 Piastres

پنجشنبه - ۱۵ کانون نانی ۱۳۲۴

صور

محررتدن مرکبدر

MOUHIT

Illustration Hebdomadaire

مؤسسری: فائق صبری، عبیدراه اسعد

مدیر و سر محرری:
فائق صبری

اداره خانه سی:
هکی پوسته خانه ارده سنه لک ایکی ضابطه سوقاقلنده
۲ نومرولی داترا مخصوصه:

شرائط اشترا:
درسمادنده سنه لکی ۱۰۸، آتی آیللی
۵۴ غروشدر

آبونه بدلی بوجه پیشین استیفا اولنور
نسخه سی: ۳ غروش

نومرو: ۱۲   هر هفته پنجشنبه کونلری نشر اولنور سیاسی، ادبی، علمی، فلسفی رسایی غزیه در   جلد: ۱

ییلدیز سرائینه مبعوثانک دعوتی — ضیافت صالونی
Les députés au Palais de Yildiz — Salle à manger

ملترك مازمه بحريه عسكريه سنك ترقاى حفته اهميت عظيمه واساسي حازر بولمشدر، زيرا محاربه ميچوت عنها غير مأمول برصورتده تحريب دانه لرينك قوه تحريبيه سنى، زره لرك اهميتى، قابليت سيجيك قيعتى والحاصل سفان حربيه سرعترينك اهميتى ارانه ايدى.

جهاكتيره، ۱ كانون اول، ۱۳۲۰

المجاهدين

محمد رشدى

سكمت اجتماعيه دائر

جمعيات بشريه ناصل محافظه حيات ايدر؟

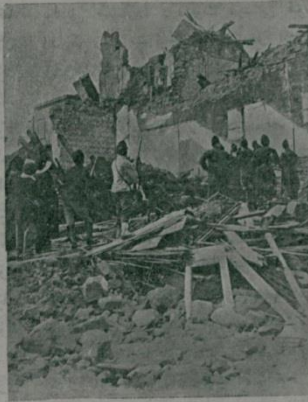
— ۱ —

جمعيات بشريه كم سورت تشكيليه تعقيب اينديكي طريق ترقى شمعدى به قدر يك چوق مناسبه ايتضاح ايدليكي ايجون بوراده بوكا دائر تفصيلاتى بي زوم كوره رك جمعيات بشريه كم تفككتدن سوكره دوام حياتك نهره متوقف اولديغنى، سوسيو لوزينك، سكمت اجتماعيك بو خصوصده تعين اينديكي قوانين طبيعيتى تدقيق ايدجكز.

هيت اجتماعيه بر كره وجوده كلدكدن صكره اونك بوتون امل، بوتون مساعيتى محافظه شكل و حيات ايتكم معطوف اولور. هر دوغان شئ ياشماق ايجون دوغمشدر. بنا عليه هر موجود ذى حيات ايجون لك اساسلى حق، حق موجوديتى، حق حياتى، حق بقا سيدر. ذى حيات موجوداندى، حق بوتونك الامتياز ندى، متشكل اولان جمعيتوره بوقانون طبيعيد مستنا اولان حق دوام وبقا اونلرك ده حقوق اساسيه و صريحه منددر.

هر شخص مادامكه باشماق ايجون دوغمشدر، البت بوتون قوتيه ادامه موجوديت ايتكم ايستر انسان هر شيدن، بوتون رايه لر ندى اول،

«سرعت سير حد نانتده بر سلاح دكادر؛ زره نخى ايله قدرت تجهيزاتك سرعت فدا ايدلامسى لازمدز؛ بو سرعت جتنده المانيا بحريه سى حدا صفرى التزام ايدرك عافانه حركت ايدى» دنيلمكده ايسده شوراسنى قبول ايتك اقتضا ايدركه المانيا كى بر دولت بحريه بيوك سرعته كيلره دول سائر سفاكه سرعتهجه ده فائق كيلره قطعاً محتاجدر؛ چونكه عددجه كنديسنه اولان آرزو چوق بون شوق يالكن بو واسطه سايسنده حال توازن و تعادله كتيره. بيلير، فى الحقيقه سفينه لك ده بلا سانسده، زرهه وسائر به نظر آنجهزات حفته كو ستريله چك

مينا ده خرابه لر ارمسته بر شينك تمقي
La chasse aux pillards dans les ruines à Messine

افراط نصل بر خطا ايسه بو خصوصده التزام ايديله چك افراط دخى بر خطادر. سفائتك سرعترى بجهت كنججه ايتلكه طبق زره ليرك ميدان محاربه زره ليرينك ده يلا ساهتى تزويد ايتكم وتورينلر استعمال، تحت البحر طور بيل استيم و طلورى وسائر الفنا ايتلك خصوصلر نده اولديكى ايتكليرلر طرفدن ارانه ايدلان خط حركت تعقيب اولنه چق و كيلرك سرعت عظيمه نظريه سى آرق فرانسه لك مكتب جديدى طرفدن اشاعه ايدليكي كى صاحجه عد ايدليه چكدر.

بنا عليه جوشيا ميدان محاربه سى بون

جايلر به او مرمايتنك تاثيرانه دائر بكدن تجارب و تدقيقاتده بولمقدهدر.

جوشيا ميدان محاربه سنك ناقابل اعتراض بر صورتده ارانه اينديكى بر شئ وارسه او ده سرعت نقطه نظر ندى قنوق حازر اولديغنى اهميت علميهدر. سرعت سيرك زياده اولمى سايسنده روس دوغمانى اساطيره موفق اولان زاپوسيا دوغمانى مؤخرآ دومان وسيسدن بلاستفاه بر چرخ حركتى ايله زاپونلرك كوز لر ندى نايدد اولان مذكور دوغمانى بئكرار بعلامه موفق اولدى. سرعتجه تفوق اعطلا ايدلان قرارك اجرا ايدلى امكانى توليد اينديكى كى مرام و آرزومزى خصمه قبول ايتدريمكى ممكن قيار. زيرا لك زياده سرعت مالك اولان ايستره محاربه به مباشرت و يا آدن محاربه ايديله كم واسطه سنى حازر؛ ميدان محاربه سى اجرامى ايجون كنديه مساعد اولان موضى انتخاب ايديله سله يكي كى دشقى حال تدافى اختيارده آرزو چوق عبور قيله بيلير. عددجه آرزو اولان بر دوغمان خصم ندى زياده سرعت سيره مالك بولنه چق اولور سه برطوبجى مجادله سى ايجون آقى بر فاقيت عدديه بي تاين ايديله بيلير. طرفين خاصيت ندى ضعفتك تعرض اجرا ايديله سى ايجون سرعت نقطه نظر ندى تفوق يك بيوك قيمت و اهميتى حازدر. بنا عليه دشمنك بر فاقيت عدديه آيه استحصاله و تعرضه كجى سى ايتلكه ميدان و برمامك مقصديله ايتكليرلر سفان حربيه لر به سرعتجه فاقيتى تاين ايتك ايجون يك زياده سى و غيرت ايتكمدهدر. ۱۷۲۵۰ طوبه ده يلا ساهتى و سكر عدد ۳۰۰۵ ساهتزه لك طوبى حاوى اولوب شهبسز محارباته ايتلك ايدجك اولان «اندو- ميتابل» اسنده كى قرووا زور سوك تحريه لرى ايتاسنده ساعتده ۲۸ ميل و مقاومت بحريه سى ايتاسنده بلا مشكلات ۲۶ ميل قطع ايتشدر واقعا حوله كامله سنى حازر كل ايدى. دره دنوت زره ليرى سرعت تحريه سنده اعظمى ۲۲.۴ ميل و سكر ساعتداد ايدن بر حركت سرعت وسطيه اوله رق ۲۱.۲۵ ميل قطع ايلمشدر. سرعت سير نقطه نظر ندى ايتكلره كرك زره ليرلر و كركه قرووا زور ورده لك ايلروده بولمقدهدر هر نه قدر بعضاً بوكا اعتراض ايديله رك

مصور عیظ

۱۸۹

توسیع ایچون عیظی بولش، طبی بر شخص کی احتیاجاتی ایستغاب، بقایای تائیه چالشمشدر، و بو ائشاده هیج کسه په مرحمت ایتمش، هیج برحق و عدالت طایعش، چلش، غصب ایتمش، یالان سویش، سوء استعمال ایتمش، قومشولری آدامش، کوچوکلی ازمش، بو بوکاره ریاکله رانه سو قولهرق قوتلرندن استفاده ایتمش، بوتون بونلری خاکه برسکوتشه، نلازدد، بلامرحمت بلاندات یائمشدر. ماضیده بویه اولدی کی بو کوزده بویه در؛ یازین ده بویه اوله جقدر، اوورولر مستملکات تشکیل ایتمکری زمان نه یایی، رلر؟ ترانسوال نیچین چکنه دی؟ چیلیر صاحبزادن دیوارلره نیچین آسیدر؛ غنایلرک

میباده — ائشای قتلرند ترک حیات ایتمی اوزرینه ریختیم اوزرند ترک ایلمی مجرمولر
A Messine - Blessés ayant succombés pendant leur transport et abandonnés sur le quai

ضعفدن عصرلردن بری نیچین استفاده ایلمدی؟ منفعت وارکن هانکی حق، هانکی عدالت، هانکی انسانیت، هانکی مدنیت کوزهدلی. جمعیات بشریه بونلرک هیج برقی طایعاز. اونلک رهبر حرکاتی بالکوز یاشامق، ادامه موجودیت ایتمک، بوتون دیکرلرک ضررینه دخ اولسه منافعه دوزرو بورومک ورهکارینه تصادف ایلمدی چکنه مکر!

سوسیولوژی علماسندن نیچ دیورک: هیئت اجتماعی وحشیانه بر اوزوی حاکمیتی حازدر. او بو بومک، توسع ایتمک، کسب رجحان و تقوی ایتمک، بونک ایچون لازم اولان اسباب و وسائلی صاحبزادن چالهرق، اونلری محو

بوتون حیاتیله اون مدافعه ایلمدی؛ یاقار، بیقرار، کسر خراب ایلمدی. حقسز، فقط الله ایلمدی قولای بر منفعتی مشروع کوسترمک ایچین یالان سوبلر، ریاکارلای ایلمدی، کسفل، کدنی وحشتلره بر برده عدالت چکر، نه وجدانلرک صدای مؤاخذه سته، نه معنویاتلرک صدایا و اخطاراتنه اعتبار ایلمدی. اونلک نقطه نظری بالکوز منفعت، بالکوز یاشامق، توسع ایتمک، تقوی ایتمک، کندیسینی ترکیب ایلمدن افراده جه نکرانه بر حاکمیت حاضرلامق، اولنلرک منافعه مشترکلری ایتمک قولای، ک ثمره دار وسائله تبه ایلمکدر. داخله، کندیسینی ترکیب ایلمدن افراده قارشیده بی انصاف، حاکم و شدیددر. اقتصادی

و هیستندن چوق قولله حیاته مربوطدر. فقط جمعیات بشریه نلک حیاته مربوطتی انحصاسک روابط حیاتیستندن ده قوی، ده حریصانه، حتی ده وحشیانه در. چونکه جمعیات بشریه بی تشکیل ایلمش، انسانلرک حیاته مربوطتلی قویه به کوردکری احتیاج، بو احتیاجک افرایمدر. انسانلر منفرداً یاشایامدق قوی، یاشامغه اولان احتیاجلرینک استلزام ایتمدیکی منافی منفرداً استحصال و تأمین ایلمه مملکری ایچون اجتماع ایتمدی. بناء علیه جمعیت، کندیسینی ترکیب ایلمدن افراده احتیاجات مزوج حیاتیستندن متحصص بر احتیاج شسید بقا ایتمده. هیئات اجتماعی بشریه بویه رجوزاره بکزه مرکه حیاته صابلا دینی طیر ناقولرله اولنجه به قدر اولدن ایرلی ایستمنز اونلرک حیاتیستندن آیرانلر، او طیر ناقولر بر آتده کوسلرند بولورلر. مثال ایترسه کز ایتمه تاریخک صفحات خونینی...

شوپه اوره جمعیات بشریه بی مجتمعاً یاشامق آرزوسنک ای بدیع و ایک داهیانه رشکللی عدل ایتمکله برابر « دولت خودرستی» بشرک انفس آتارنده. « دیور». انسانلرک منافع شخصیلری ده ای تأمین ایلمه ایلمک خودمقلقلری ده چوق نمون ایتمک ایچون حکومتلر وجوده کتیرمشلر، هیئات اجتماعی تشکیل ایتمشدر. خودرستی به، احتیاجات حیاتیله واسطه اولان، بونلرک نتیجه سی اولاراق وجوده کلن شیده هیج شهسز ده خودرست. ده س محترس حیاته ده چوق مربوط اولور.

بر هیئت اجتماعی بی بر شخصه تشیه ایلمه ک اونلک احوال روحیه سی کندیسینی ترکیب ایلمدن افراده احوال روحیه لرندن متولد اولمغه برابر آردلرند بک بو بولک فرق اولدیغی کوریرز. اشخاص، خسیس رمنفعت ایچین حیاتی تهلکیه قوبلماز. خودرستدر، فقط وجدانلرک اوامر اخلاقی سنده بر درجه به قدر مطاوعت ایلمدی. ریاکاردر، فقط ریاکارلای باطله حق سوسی ویره چک وحتی عادل کوستره چک درجه به کتیرمز. حیاتیستنده، ادواقده، منافعه ماده مقلوب اولمغه برابر معنویاتی ده ردا تمز، حالبوکه جمعیت بویه دکادر. هیئات اجتماعی خارجه قارش یالاید و شرط مادی، خودرست، خسیس و بیر نیچیدر. منفعت موضوع بحث اولدیجی ایجاب ایلمدی

مسلكار — تشبیه ممكن ايسه — بر باغچه ديوارينه بگزور. او ديوارلرک تحديد ايسديكى قطعه تراب اوزرنده بوکسهن آتاجلر سربست ومستقدر. بونلرک هر برى بهارى يشقه ونکده بر توده ازهار ايله قارشيلار. بو آتاجلرک بوزى يركک و متحکم، برى قياض وسايه دار، برى متواضع و اتروا کزيبندر کيچهنک روزکاري بعضيرنک داللارنده فيض اوياندر بر؛ بعضيرى بو روزکاهه بر قشاقش راز و خواليا توديع ايدره، بعضيرى قيريلير، بعضيرى اکلير.

سنبوليزمک ايك بيوک سيارلرندن برى اولان موسيو آرى دوره نيه نك بو مستقل اشجاردن هانكى برينه ياقلاشه جفتى بو مقاله مرده تعين ايمکک چالسه جفتى.

يوکسک بر اصالت روح و فکر اولان آرى دوره نيه نك اصل حياتى، ساده نمائلله اورتولو اوله رق شعرلرنده مختفى بولورسکر.

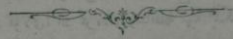
صنعتى حكايه حيايه حصار ايتندن بو شاعر دوين بر حساسيته ساجکن عادي وظواهر بين نظرلر ايجون لاقيد کي کورونور. مزه افشاى راز حيايت ايترو. فقط اوني اکلایه بيلدیککن زمان مزه متشکر دور، دورغون بر جيه نك فکر، کول رنگه ياقلاشان آجيتى مانى بر کوز، اوزون، انجه کپاره ن بر ا، مونس و آهنکدار بر بسک ساجي اولان. بو آدم بر کله تقديرک خشوتندن، بر ستايشک ولوله شدن مخترژ کي کورونور. فقط سمسز بر عبتک صميمته قارشي اونک قدر متحسس اوله جتي کيمسه لر نادر در. ۱۸۶۴ده تولد ايسديک دهوظلورده عايد چوجقلى خاطر ايتى يالکز بياض بونجه ناندکي اثر متورنده، آجيتجه قيد اتمشدر. بوراده بچردکي سنغر صاف و سر ازاده در. صيبحاق کونلرده کولککلکرده کوچوک ريقه لرله صاج ساجه، بوز يوزه صالحجاق اوبونلر، چفتلک ساجخنک اوغلبه قولرده قوشمه لر، چياغين سيرانلره دوشنجه سنز ياشايان بو کوچوک رهنه ي بوشحيفه لرده عين زمانده نحاس و نحاس ايتندن خبردار بر چوجق حائنده بولورز.

بو چوجقلى شاعرلرک حيايتنده بروساليلرک ۱۸۷۰دهکي دخسولى کي اونولدر خاطر مار براقشدر، بدي ياشندن سوکره هوظلورده

انتظام جريانى خللدار اولماق، بوکا دقت ايمک لازمدر. ايشته بر هئيت اجتماعيه بشره يده طوق بوله در. اونک ده حياتى، اشخاصک صحت و سلامتى کي تشکيلات اساسينک خللدن مصونيت، وظائف حياتيه سنک سلامت جريانه متوقفدر. مقالات آينه ده ده بونلر تيرينه چاليشه جفتى.

۲۱ کتون اول ۱۳۲۴

حقق بهيج

تتمت اديبه

آرى دوره نيه

فرانسز ادبى تى تدقيق ايدنلر خاروق العاده بر فيض حيات اوکنده متحير قاليرلر. بواديات هر اوزيش سنه ده بردکشير؛ هر اوزيش سنه ده يکي بر نسل ادبىک طرز تحسس و تشکريبه بر شکل دیکر آير. يکرى سکر سنه اول دور. فان سنبوليزمک خاطر موجودى بوکون هان بر افسانه. بوقصه بقاي مسلك اساسسز. له، عصف ايدنلر چوق اولدى. فقط بو تلقى دورغوميدر؟ هيچ ظن ايتم. حکايه ده مترنک پول ادان موريس باره س. دوره نيه؛ شعرده مورس، زمه، ستوا مزيل، سامن، باتاي، وراهن وده نيلرى پشدرين برنسله عقم دنيله مر. نته کيم هوغو لامارتين وونى کي تعدادى اوزون سورميجهک بر قاچ هويت ادبى يي وجوده کثيرن مسلك موجوديتى کيمسه انکار ايمکک دوشونماشدر.

سنبوليزم، بوتون مسلكر کي حقيقتده زمانلرنجه طائماش، تريف واستخفاف ايدنلش ورلشدرک معارضلرک هجومه قارشي جمع قوايه لزوم کورمش بر قاچ کنجک اطرافلر سبب چردکاري بر حد فاسلدر. بو دازمه نك اختوا ايسديکي مختلف وضد طبيعتلر، متجانس مللر تدقيق اولنده قداصکره «سنبوليزم» که ده دیکر مسلك اسملرى کي هيچ بر معنايه دلالت ايدمه يکي وياخود ردى بر چوق مقاله دلالت ايدمه يله جکي آکلاشيلير.

ايليرک دخي اولسه الهه ايمکن چيکمه مک مسلکنى تعقيب ايدره؛ ايدمه جکدر. بو مسلک اخلاق وياغير اخلاقى اسبابدن متولد دکامر. بلکه ياشادني، وباسامق صورت معلقده ديگرلر نه فائق اولوق، ديگرلرندن ده قوتلى بولوق احتياجندن عسارت اولدني ايجين در. اوروياليرک بوقدالسا نيترورانه معلومات عاميه يه بر اسرار معنانه ايله قارشي طورمباري ايشته بونقعه ده در. هر طرفده استقبالا غير مشروع منافعي استحقال ايدمه جک، اوندن استفاده يه نزل ايتمه جک بر هئيت علويه بشره وجوده کتيره جکلر ندى بحث ايدمه دک ارتکاب ايسدکاري قايجى معدور کورتمک ايستر. بو، وظائف عضويه سندن تجريد ايدلرکي حاله حياتى محافظه ايدمه جک بر جسم ذى حيات ايجادى قدر بکامال کير. «جرمنقته» ابتدائى و ناتمام قلش، ياخود يوتون جمعيات مدنیه نك اساسلى وظائف حياتيه سندندر. «جرمنقته» آرزوى نفوق و حاکيک نتجه طيبه ميدر. بو آرزوده ياشامق آرزوسندن باشقه برشى دکلدر. بو بر نظريه اولوق اعتباريله يکي بيله اولسه بر حقيقت اولوق اعتباريله يک اسکيدر. الوررکه انسانلر بونى اعتراف ايجين کنديلر نه قارشي بر آرز ده حشماش اولسونلر...

ايشته بو ايضاح ايتدکيمز احتياج، احتياج قا، جمعيات مدنیه يي محافظه حيايه سوق ايمکددر. حياتى محافظه ايجين جمعيات بشره هر دولوقوايد اخلاقيه يي زيروز بر ايدمه دک، هر دولو اجرات وحشيانه ومقرسانه يي تجوز ايليرک احتياج بقاسنى تأمين ايدمه. جمعيات مدنیه اوله محافظه حيات ايجين سارلر نه قارشي هر حتمسز وجدانسز اخلاقسز بر اقتراس معيد ايله منافعي تأمين ومدافه ايلر.

فقط بر هئيت اجتماعيه نك کسبکال ايتسى، ادامة موجوديت ايتسى يالکز ظلم و وحشته برچوق حقوق اجنیه يي غصب ايدمه دک، برچوق اراضيه ايتيلا ايليرک توسع ايمکک ممکن اولماز. هئيت اجتماعيه، اشخاصک وجودى کيدر. بر وجود ادامة حيات ايجين خارچدن بعض مواد الغه محتاجدر. فقط يالکز بو اونک سلامت و صحتى تأمين ايدمه ن. اصل افعال عضويه ستک

مدیر و سر تحریری :
فائق صبری

اداره خانه سی :
یکی بوستانه آرقه سنده اسکى شطیبه سوقاقلنده
؟ نومردلی دائره خلوصه در :

شرائط اشترا :
درسمادنده سنه لکی ۱۰۰۸ آئی آلی
۵۴ غروشدر

آبونه بدلی بوجه بیشتین استیفا اولتور
نسخه سی : ۲ غروش

پنجشنبه - ۵ شباط ۱۳۲۴

صبر

محرطام

MOUHIT

Illustration Hebdomadaire

مؤسسه لری : فائق صبری ، عبیراه اسعد

مدیر و سر تحریری :
فائق صبری

اداره خانه سی :
یکی بوستانه آرقه سنده اسکى شطیبه سوقاقلنده
؟ نومردلی دائره خلوصه در :

شرائط اشترا :
درسمادنده سنه لکی ۱۰۰۸ آئی آلی
۵۴ غروشدر

آبونه بدلی بوجه بیشتین استیفا اولتور
نسخه سی : ۲ غروش

نومرو : ۱۵ هر هفته پنجشنبه کونتری نشر اولتور سیاسی ، ادبی ، علمی ، فلسفی رسلی غزته در جلد : ۱

Nouveau Cabinet — یکی هیئت وکلا

یکی صدراعظم حسین حامی باشا حضرتتوری
S. E. Husséin Hilmi Pacha, Nouveau grand Vizir

اوزانده قانلر ، کاربانلر ، دولر
غنوده بر جای تعقیب ایدوب جنوبه کیندر
دیکنلی بر یولک اوستنده کوزلی بر مرکب
ساده بولجی به یوله کوستن خیال ذهب . .
امین بلند

عسکرلکینک مدار اختخاری اولان سابق
حریه نظری ناظم پاشا
Nazim Pacha
Ex-ministre de la guerre

بیچاره بنان ملتی ای نیر خلقت ،
کل ویر اواک بروح منورده اویانین
لکن بوجوارکنده اویان توده منحوس ،
روزگارلره بازیجه اولان دود خیانت
کالی او بیوک قدرتنکی ستر ایچون افسوس
نوبن

حکمت احتیاجی

جمعیات بشریه بأصل محافظه حیات ایدر ؟

— ۲ —

هیأت اجتماعی و وجوده کترین شی بشریتک
احتیاج طبعیبیدر . انسانلر ده ای باشماق ؛
دها مسعود و امین بر عمر مسترخ کچیره دک
تکاملات ماده و مغنوبه لرینه جالشماق ایچین
برلشمشله ، بو احتیاجلرینک سوقیله جمعیت
تکیل ایشملر . یعنی جمعیت مدنیته نیک اساسی
منافع اشتراکیه و طائفه نیک تقسیمی خصوصیلریدر .
تقسیم وظائف اشتراک منافع بر نتیجه طبعیه .
سیدر . چونکه منافع مشترکبه مصروف اولان
مساغینکده منفعت نسبتده تقسیمی ضروریدر .

شمس حرسته
پاریس — لوکسبور باغیسی — ۳۲۱

دولک خنده زر رنگینی ای چهره ازهر
آرتق وطن ناله اولان خاک سفله ؛
پالکر سنک امید ظنورکله کولومر
قورقنچ ، بولایق نورطنلره غریبه لرله
آقانی بتون فان کورن ابنای سفالت .
کوستر او صیباقی حسنیکی ای نور . بازیب
هب یرله مرکز اولان انظار خجالت
کونکرده ایدر بلکه براز حسنیکی تعقیب .
کل ، بوسه خارکله براز اوقشا بویابین ،

چکن هنته طبع قضا نتیجه سی وقت ایدن فرانسه
مشاهیر محرریندن قاتول مندس
Catulle Mendès

بحریه نظری رضا پاشا
Riza Pacha Ministre de la Marine

ایشته سزه برچوقچ که سورونورسوقاقده ؛
ایشته سزه بر قادین که ایکیلده یور یاناقده ؛
پاقت بونلر بیخانلره اولنلردن دها جوق . . .
زوالیلر شو حیاندن برکولک طاد المادله
اغلایاره ق ، اینکده ره ک کیندیورلر دتیادن .
پانه ایچون بویانسنز قاتلره برشی یوق ؟ . .
محمد امین

غربت کیچهلری

اوزاقی دکزرله تنهجه کوزلم دالور
دورن چول ایشای اوستنده سسز الجایور
اوزانده آق دکرک وجدلال و تنهایی
اقتده چولرک اسرار حزن و رؤیایی .
بو چولرک ایقن ایشاملرنده کلر اوزر
مسا . . . بولایق سکوتت سکون غنیدر . . .
مهای حزن و سکون . . . ای مسای سوداکار
سکونی رحمت اولان ای مسای پراسرار . . .

پوش یواش یه اولرده لامبلر یایور . . .
کوکل ؛ ایکیکی فراکفته بر خیال آتیور . . .
اودام ، ملاکت طلبنه بر نمانت و غبار
نه بر قادین آلی هیات نه بر تبسم وار .
اودامده لامبلی هب بویله کسهلر یافاز .
تسلی ایت بی ای ظلمت . . . ای لیلان نیاز . . .
ایچنده شده نیم اسکی شرحه قاتیور
پوش یواش اوزاق اولرده لامبلر یایور . . .

اوزانده تیک اوستنده ذرودلر ناک
بیاخلاشوب شب همرايه دوغندی قسوت ماه . . .
ضیاده خورمال اولمشدی بر خیال سراب . . .
آیت ضیائی ایچمشدی محرومیت آب . . .

شو حالده قانون عمومی اولارق دنیله بیلیر که : بر هیئت اجتماعی محافظه موجودیت ایدم بیلیمک ایچین کندیسی وجوده کترین منافع مشترکک خلدلار اولماسی اقتضا ایدم . اکر بر جمعیت داخلده ، او جمعیتی ترکیب ایدن افرادک منفعتلریده اختلافی حاصل اولورسه ، یاخود جمعیت خارجده بر قوت بو منافع مشترکینی اخلاصه تشبیه ایدمده جمعیت بوکا مقاومت ایدم مزسه او جمعیت کمال موجودیاتی غالب ایدم ، غلبه ایدمک قوتلر ایشده پریشان اولور ، یاخود اولنک بو ضعفندن استفادده ایله غالب کله چک عناصر جدیدمک حاکمیتی آتنده یکی بر شکل موجودیت اکتساب ایدم .

سوسیولوغ « شیردل » دیورکه :

« بر هیئت اجتماعیته تک دوام حیاتی ایکی سلسله حرکتانه متوقفدر . بری داتنده اشتراک و تعاون ، دیکری خارجده مدافعه منافع . . . » شمعی بو اساسلره کوره جمعیت بشریه تک اسباب دوام و محفوظیتی تعیین ایدم بیلیرلر . اشتراک منافع تعاون افکار و آمالک اتحادیه و ایستدر . هیچ اولمازسه اصول اجتماعیته بو اتحاد موجود اولماید . چونکه تصادف ایدیلان برحادثه اجتماعیته مقدمه او هیئت بشریه بی تشکیل ایدن افراد و اجزایک افکار و آمالی مختلف تقطیرمه معطوف ، متاین اساسلره مستند ، تعقیب ایشدکاری فایه مختلف اولور ایسه منافعده اشتراک وجود بولماز ، تعاونده قابل اولماز . انسان محاذات عقلیه سنک سوق ایشدکی نتیجه ایچین چالیشه بیلیرمی ؟ بئاه علیه بر جمعیت بشریه محافظه حیات ایدم بیلیمک ایچین وحدت اجتماعیته مالک اولمالی ، افراد و اعضاسی آراسنده صمیمی ، مصون زوال بر رابطه اتحاد وجود بولماید .

روح بشر هر شیده بر وحدت حصوله ، هر شیئی بر اصله ارجاع امکانه چالیشه قدردر . افکار مزده حاصل اولان مختلف انطباعات و تأثراتک تحلیلیله معلوماتی ترکیب ایدمک حس انبامیزی تنبیه ایدن احوال و حادثاتی بر اساسه ربط ایشدک استرز ، نیچین ؟ چونکه طبیعت بزى بوکا ایشدکده در . عصرلردن بری بشریتک صرف ایشدکی مساعی بی تدقیق ایله بوکونکی غیرتزمیزی ده اوکا علاوه ایدمک

تعقیب ایشدیکمز فایه بی برکله ایله سوبلر ، و بوتون مختلری بوکا معطوف عد ایدم ، نیچین ؟ چونکه هر شیده وحدت اساس تر قیدر . ایسته جمعیت بشریه تک دوام و تعالیسی ایچین ده افرادینک غایه مساعینده بولمه بر وحدت تشکیل ایشدیر . هر فرد منافعی ، سعادت و استراحتی ، تکامل مستقبلی منسوب اولدینی هیئت اجتماعیته اشتراکندن بکله مل ، جمعیت ، افراد و اعضاسی بر جهت وحدته ربط ایدوب او وحدت اوزرینه مینی بولولماید .

وحدت اجتماعیته قوتله حصوله کله مزر . احوال اجتماعیته بر کل مترج تشکیل ایدن اقوام بو اتحاد صعیبیلری هیچ بر قوته مدیون دکلدلر . قدیم روما ایبراطورلانی ، او بوکونک و محنتم ، او جهانگیر روما ، قوتله بر چوق اقوامی زیر حاکیمته طوللاش ، اولنری کندی ریاستی آتنده برلشدیرمک ایسته مشدر . عربلر بوتون جهان آدمیتی بر مرکزده مربوط قیلمق ایچین قلیجبرینک دهشتی اوکنده معاصرلری سرفرویه مجبور ایشدیر . فقط بو املاکک هیچ بریسی تحقق ایدممه مش ، اکیجهانگیرانه ادوار اعتلا و استیلابی بر دور اقراض و انقسام تعقیب ایشد ، هر بوکونک دولتشک بردن بره پارچه لانه بری کوچوک کوچوک حکوماته ایرلدینی کولاش ، تاریخک اکی بارلاق محاذت مظهریتی وحدت اجتماعیته زوالیله تشکیل ایدن طوائف ، لوکک بیوده مصارعاتی ولی ایشدیر . وحدت قوتله حصوله کیش اولسه ایدی بوکون بوتون جهان بشریتی یا بر پیاپک ، یا بر دوامک ، یا بر اسکندریک ، یاخود بر عرب سردارینک حاکمیتی آتنده برلشمش . یکنسق ، ایدی بر حکومت معظله و مهمیه شکنده کوربردک . وحدتی حصوله کترین زماندر ، تکاملدر ، مناسباتک توسعه در ، افکار انسانیته روانه تک حرص حاکمیت و نفوذ غلبه سیدر ، منافعک ، آمال و اغراضک اتحادیدر .

بر هیئت اجتماعیته افرادی بر برینه نه قدر یاقیندن نفوذ ایدم ، بر برینک احوال و عاداته نه قدر چوقک تماش ایلرسه ، بر بریه معاشرتلری نه قدر چوق قاریشدر بر برلرسه درین بر وحدت اجتماعیته دوعری اوقدر قوت و امنیتله ایلریش اولورلر . افراد بر برینی اکلاز ، بر برینک افکاری

تلاحق ایدمک غلبه ایدن منطق مرعی وحاکم اولمغه باشلار . عاداتده اولار بر برینی تقلید ایله حصوله کین مشابهلر یاولاش یاولاش اعتبارده تحول ایدوب نهایت بر بطن صوکره ازاناً انتقال ایله تاسیس اشتراک ایلر . عاداتک اشتراکی وحدتک اکی بوکونک عامللرنددر . افرادی بو صورتله مناسبات عمیقیه کیریشن جمعیتک متجدد بر لسانی اولور . بوده قوتله ذکل ، تکامله وجود بولور . چونکه افراد بر برینه تماش ایدم ایدم اکثریتک لسانی غلبه ایشدک باشلار . یاخود او جمعیتی ترکیب ایدن افرادک تکلم ایشدیکک السنه مختلفه تک اختلاطندن یکی و مکمل بر لسان وجود بولور . اتحاد لسانده وحدت اجتماعیته مهم مؤثرلردن در . بر هیئت اجتماعیته تک مختلف عناصری اخلاق و عادات ایله ، لسانلریله ، دماغلریله اشتراک ایشدکاری زمان اولنرک اولادینه کوره ماضیلری ده اشتراک ایشدک صایبلر . ماضیک ، عنفه تاریخیکه اقدامی نه قدر قوتله بر برینه ربط ایشدکی بو کونک چوق امانتیه تاشدیر . اساس لوردن سنلردن بری آلمانییه ، آلمانلر ایشدیمش ، فرانسولر قارشى بیلدیکک درین صعیقی خلدلار ایدممه مشدر . چونکه اونی هر شی فرانسیه به ربط ایشدکدر . اوراده یاشایان هر فرد اجدادینک مساعیسی فرانسیک شان و شرفنده ، فرانسیک شان و شرفنده بر آز او مساعیده بولور .

•••

وحدت اجتماعیته حصولی ایچین بوکا مربوطاً برده اتصال اجتماعیته وجودی لازمدر . جمعیت بشریه تک قانون دوامی وحدت منافع و وحدت افکار و آمال ایله بو وحدتک قانون تأیدیته اتصال اتحادیدر .

اتصال اجتماعی بر هیئت اجتماعیته تشکیل ایدن افراد آراسنده هیچ بوشلق قالمق ، هیچ بر اوچودوم بولونماق ، قلیلرک تماشه هیچ بر مانع موجود اولماق دیکدر . افراد بشر اراسنه کیره چک خفیف بر کولکک بیلر اولنرک حیات اجتماعیته برلرسه سو ، تأثیر اجرا ایدم . انسانلر بر برلرینه نه قدر تقرب ایدم . لسه مشابهلری ، وحدتلیری ده او قدر آرتار .